

Archeologienota

Lier – Ros Beiaardstraat F2

Natasja Reyns en Ruth Ferket

Temse
2018

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reyns en Ruth Ferket

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2018/12.807/81

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	7
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	8
2.3.3	Werkwijze	12
2.4	Assessmentrapport	12
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	12
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	20
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	26
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	30
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	32
3	Samenvatting.....	33
4	Bibliografie	34
4.1	Publicaties	34
4.2	Websites	34
5	Bijlagen	35
5.1	Archeologische periodes	35
5.2	Plannenlijst	35
5.3	Fotolijst.....	36

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt en waarbij de betrokken percelen binnen een archeologische zone liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het gaat om de archeologische zone Historische stadskern van Lier. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2018F274

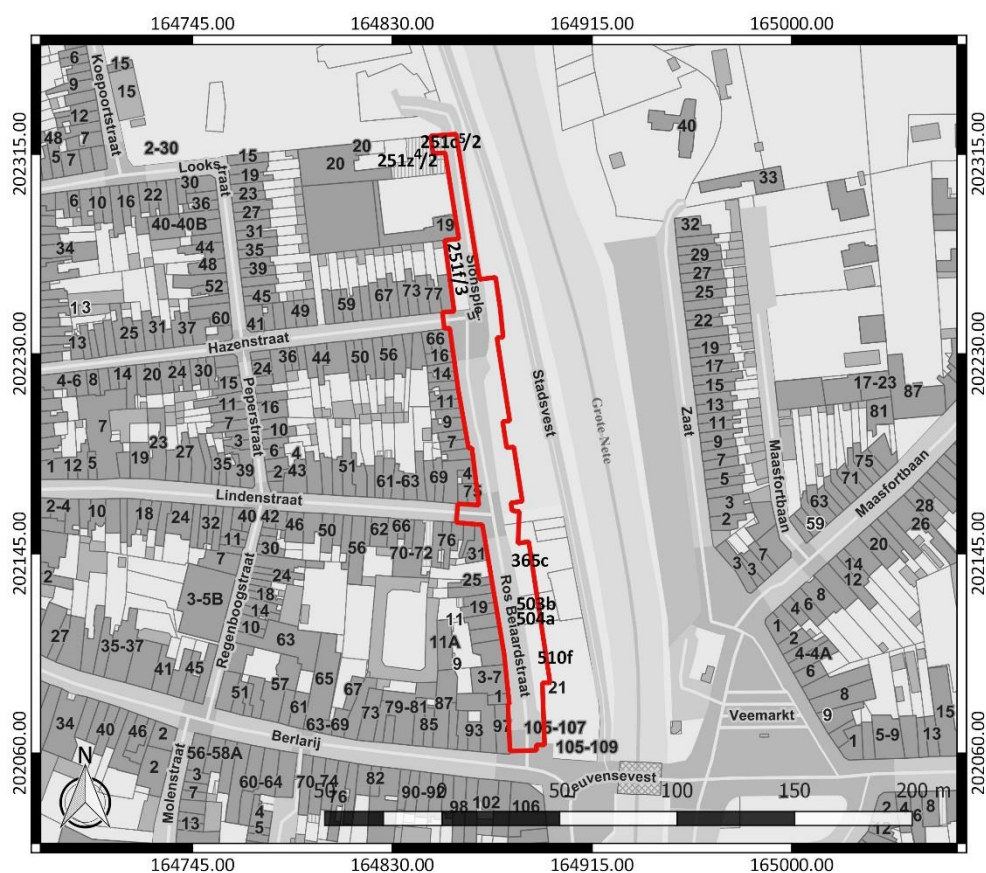
Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Antwerpen, Lier, Lier, Ros Beiaardstraat/Sionsplein, Sion

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 164857, 202324
- 164885, 202167
- 164880, 202061
- 164857, 202158

Kadastraal plan:

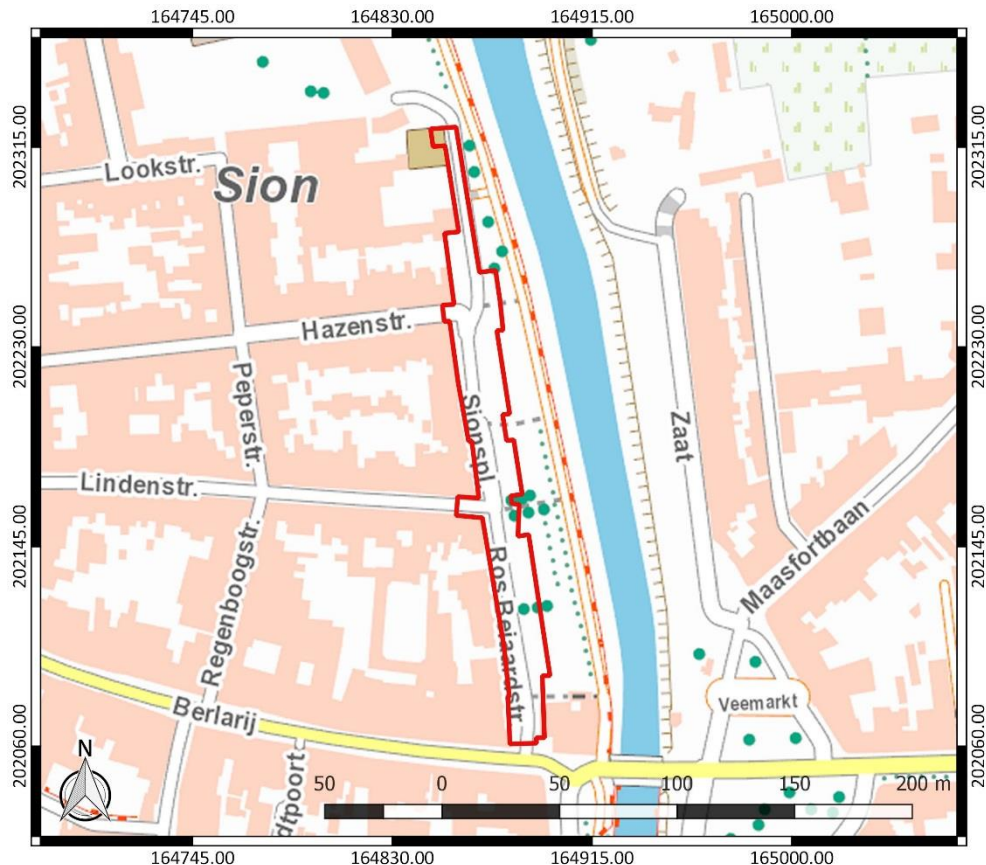

Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Lier, Afdeling 1, sectie H, nummers 251/2c⁵, 251/3f, 251/2z⁴ (partim), 365c (partim), 503b (partim), 504a (partim), 510f (partim) en openbaar domein

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 4200 m²

Topografische kaart:

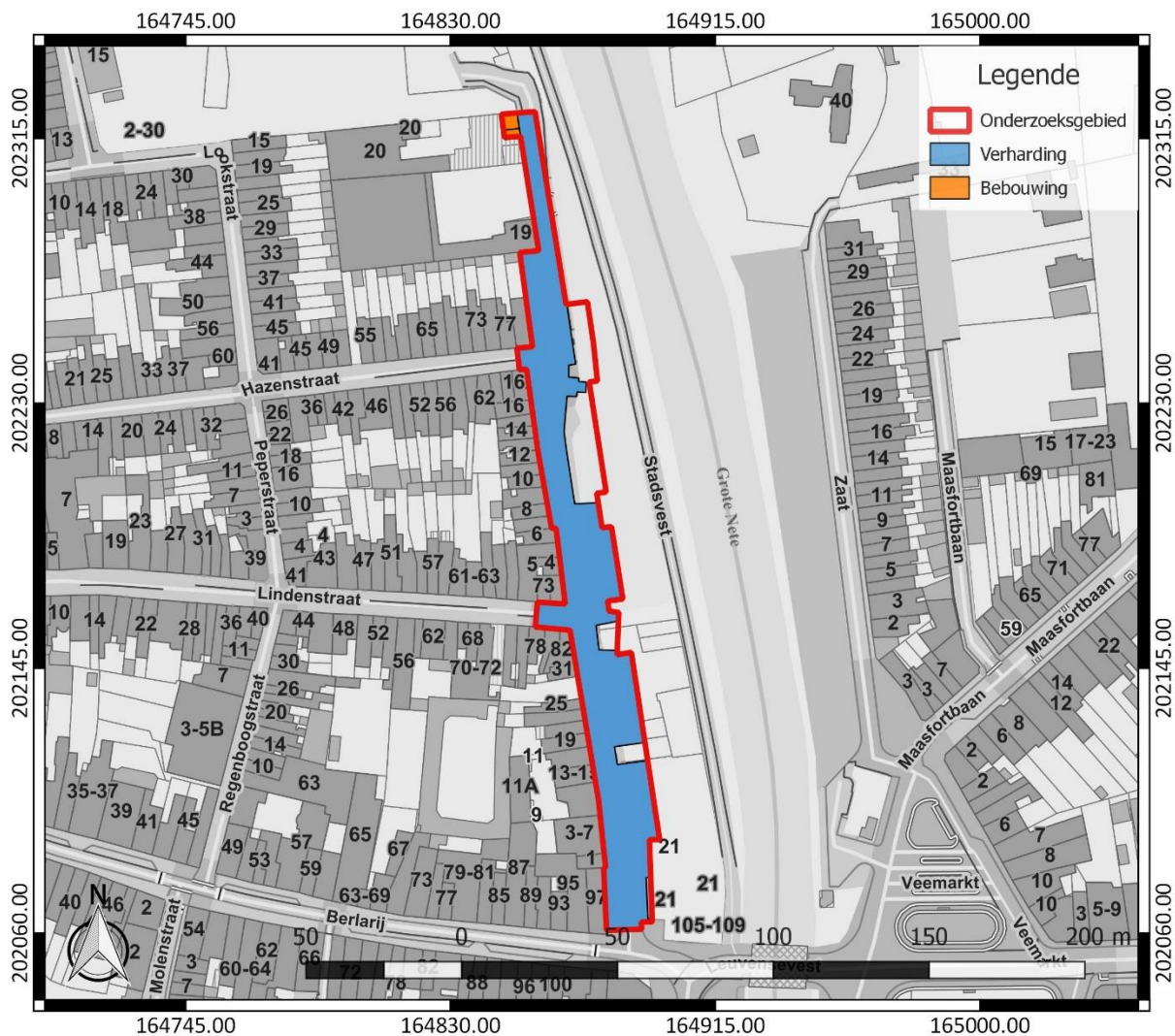

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 11/07/2018 – 03/09/2018

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, metaaltijden, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd

Verstoorte zones: Er bevinden zich gebouwen en verhardingen ter hoogte van het onderzoeksgebied (Figuur 3). Er kan verondersteld worden dat de realisatie ervan enige negatieve impact heeft gehad op het archeologisch bodemarchief. De precieze aard en de omvang van deze verstoring is echter niet gekend.

Figuur 3: Verstoringenkaart met aanduiding van de bestaande bebouwing (oranje) en verhardingen (blauw) binnen het onderzoeksgebied (rood). Onderkaart: GRB (www.geopunt.be)

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

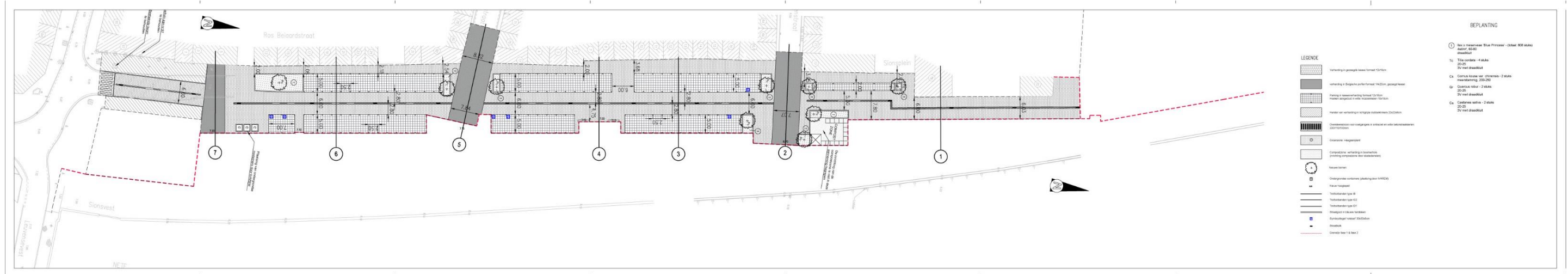
Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

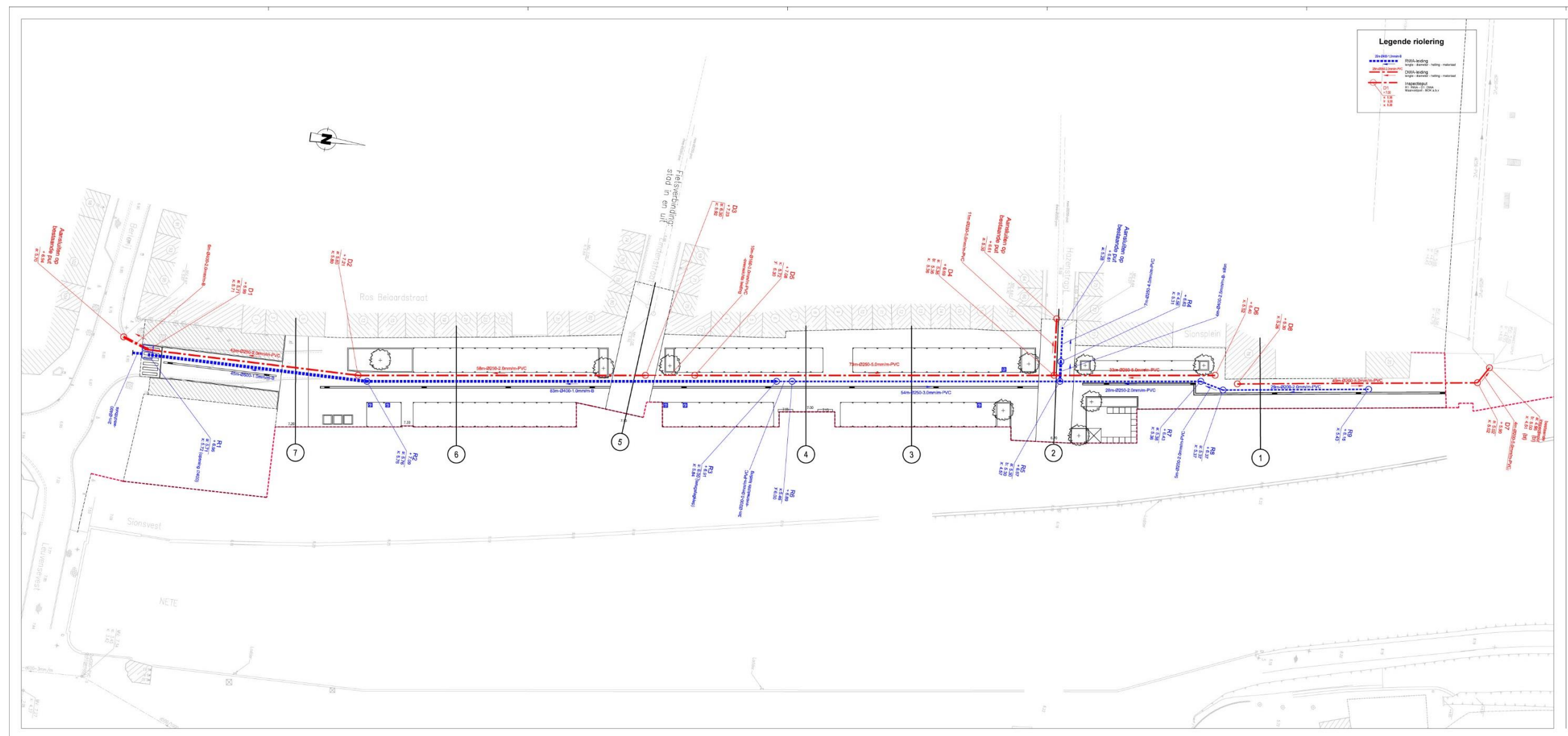
Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

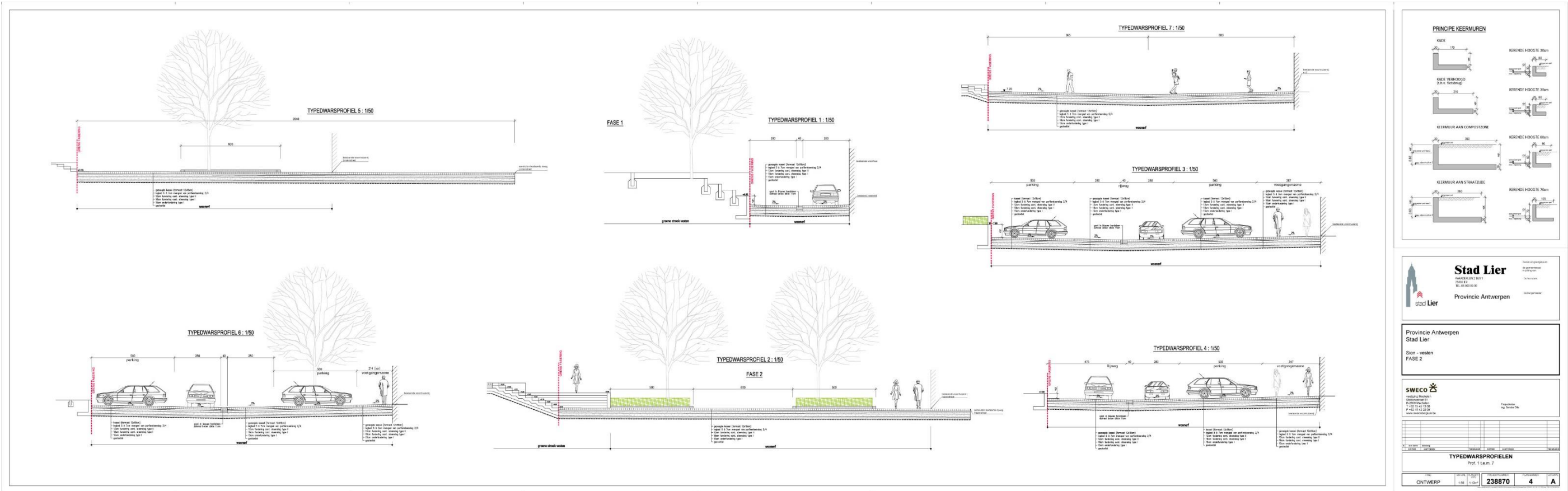
Op het terrein wordt de heraanleg van de Ros Beiaardstraat voorzien. De werken omvatten de heraanleg van de wegnis (Figuur 4) en de riolering (Figuur 5). Voor de aanleg van het rioleringsstelsel wordt een sleuf gegraven van ca. 2,5 m breedte en 87 cm tot 1,60 m diepte. De regenwater riolering zal aangelegd worden op een diepte tussen 1,30 en 1,60 m onder het maaiveld. De vuilwater riolering zal aangelegd worden op een diepte tussen 87 cm en 1,39 m onder het maaiveld. De rioleringen worden onder de verharding aangelegd. De ontworpen wegnis is ca. 18,14 m breed, omvat twee rijstroken, parkeerplaatsen aan weerszijde en een voetgangerszone en heeft een verstoringdiepte van ca. 64 cm. De precieze ligging van de bestaande riolering en nutsleidingen dient nog in kaart gebracht te worden.

Figuur 4: Grondplan wegeniswerken (Sweco)

Figuur 5: Grondplan rioleringswerken (Sweco)

Figuur 6: Typedwarsprofielen (Sweco)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een hoge densiteit aan bebouwing in het verleden en vooral een lange geschiedenis van bebouwing kent. Daarom heeft het bureauonderzoek als bijkomend doel de evolutie van de historische bebouwing te kennen.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

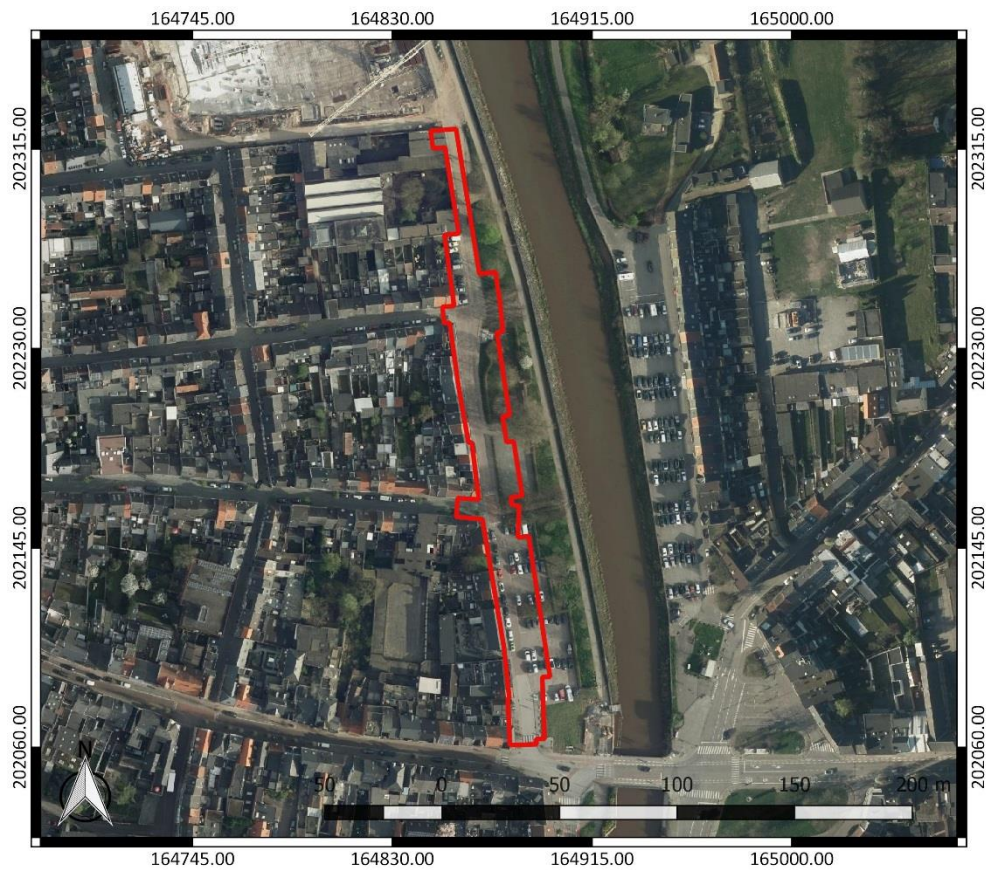
Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met het plan van Lier door Jacob van Deventer (1550-1565), het plan van Joannes Blaeu (1649), de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), het primitief kadaster (1830-1834) en de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) worden vijf momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

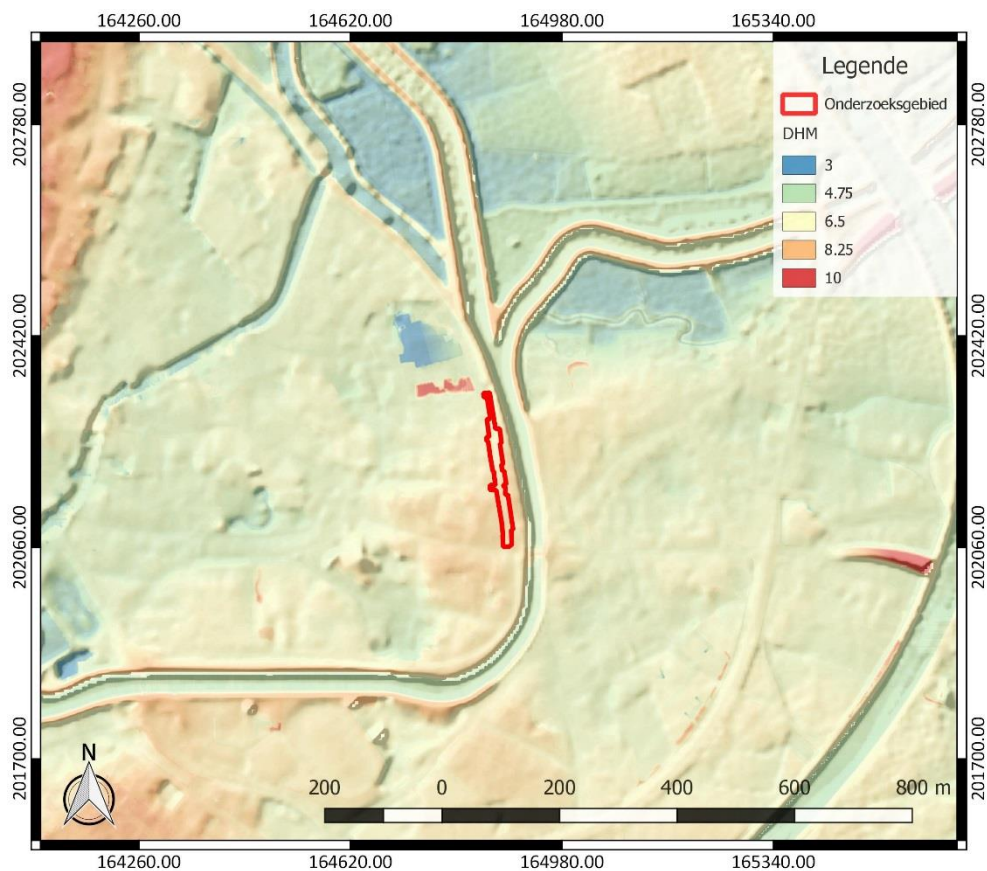
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

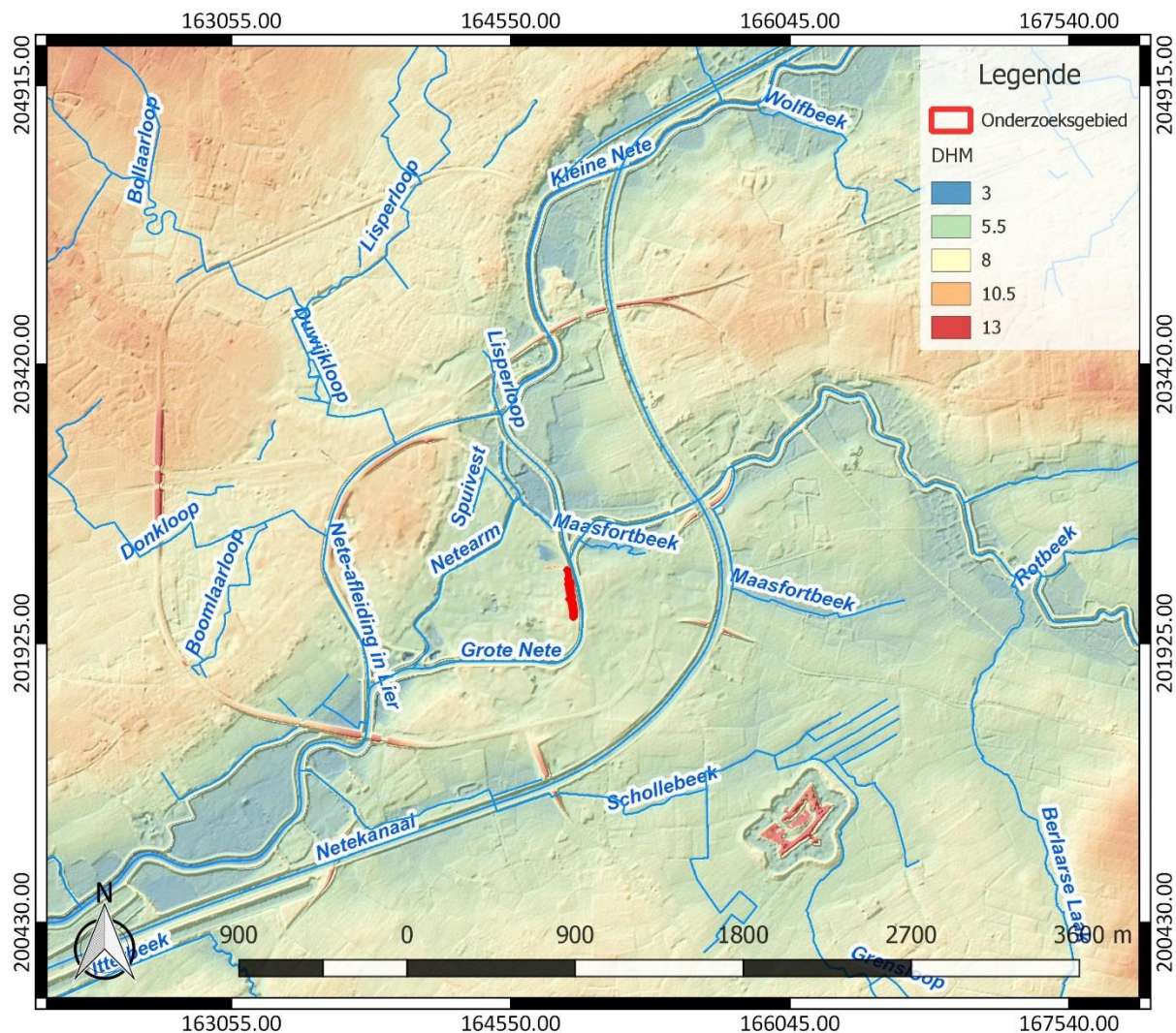
Het onderzoeksgebied is gelegen in het oosten van het historische stadscentrum van Lier, tussen de Stadsvest in het oosten, de Berlarij in het zuiden en de Regenboogstraat, de Peperstraat en de Lookstraat in het westen (Figuur 8). Het onderzoeksgebied omvat het Sionsplein (in het noorden), de Ros Beiaardstraat (in het zuiden) en een deel van de Lindenstraat en de Hazenstraat (in het westen). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebieden. Hydrografisch behoort het tot het Netebekken. De voornaamste waterlopen in de omgeving zijn de Kleine en de Grote Nete. De Kleine Nete stroomt ten noorden van het onderzoeksgebied en de Grote Nete ten oosten en ten zuiden. Juist ten noorden van het terrein vloeien ze samen. Ten noordoosten bevindt zich de Maasfortbeek en ten westen doorkruist de Netearm het stadscentrum van Lier. Verder ten westen wordt de binnenstad afgebakend door de Nete-afleiding. Ten noordwesten zijn de Spuivest en de Lisperloop te bemerken. Het Netekanaal is op iets grotere afstand ten oosten en ten zuiden gesitueerd (Figuur 10).

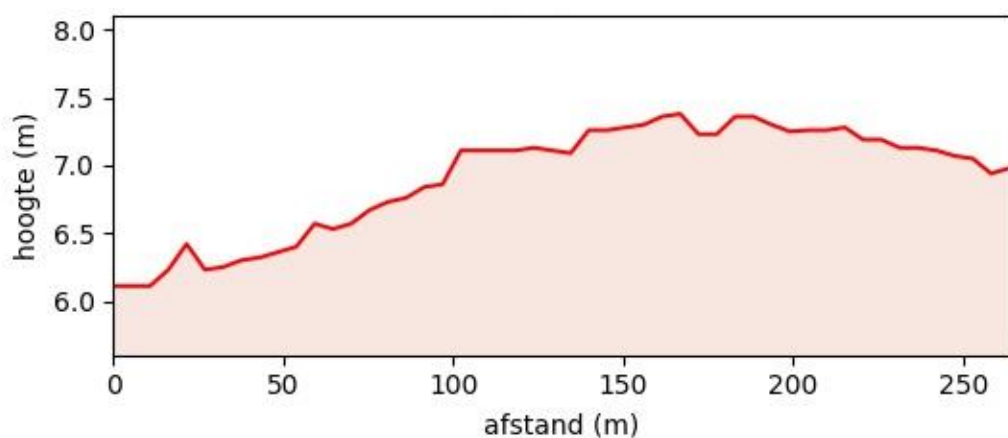
Figuur 8: Luchtfoto van 2017 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 9: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

Figuur 10: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m (<https://www.geopunt.be/kaart>)

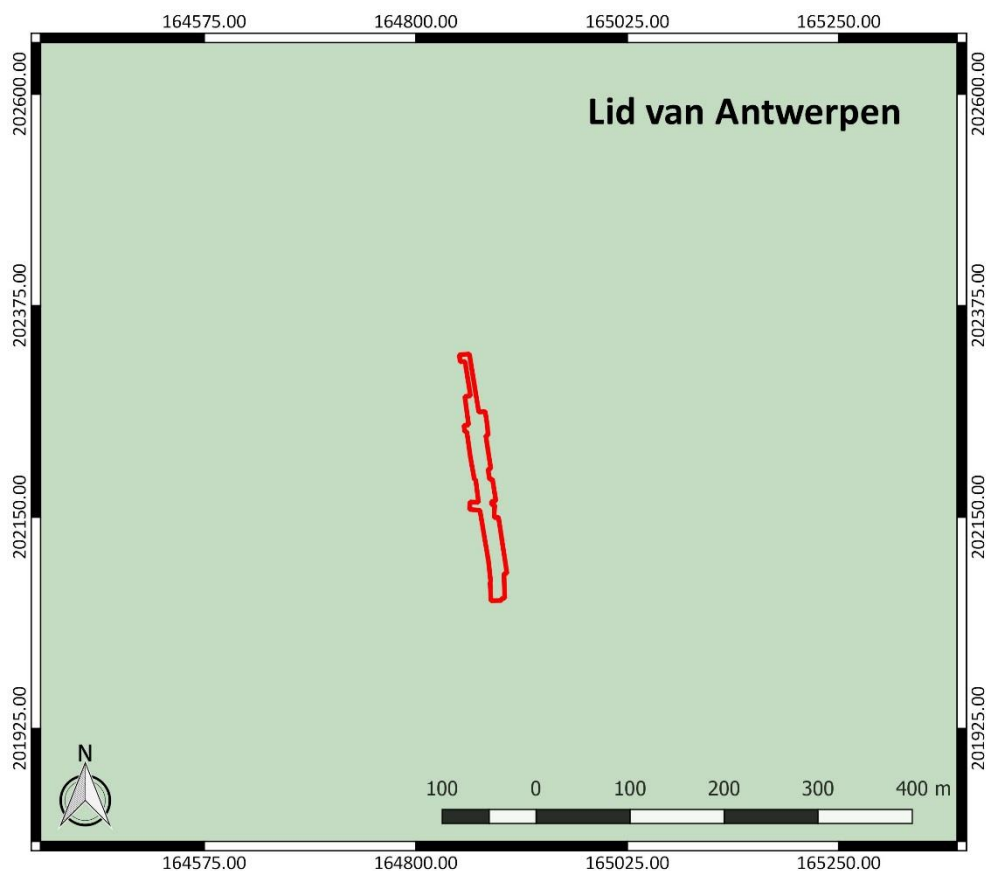

Figuur 11: Hoogteverloop van noord naar zuid over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch behoort Lier tot de depressie van de *Schijns-Nete*. Dit is een laaggelegen gebied waar de topografie zich beneden de 20 m situeert. Het meest laaggelegen deel van de depressie situeert zich in de omgeving van Lier. Hier ligt de hoogte slechts enkele meters boven het huidige

zeeniveau. De lage vlakte wordt doorbroken door twee duidelijke en relatief smalle, zuidwest-noordoost gerichte reliëfeenheden: de ruggen van Lichtaart en van Geel. De meest uitgesproken rug, die van Lichtaart, sterkt zich uit van het gebied ten noorden van Herentals over Lichtaart tot Kasterlee en is voor een groot deel opgebouwd uit Pliocene sedimenten. Op de rug loopt de hoogte op tot 33 m. De rug van Geel situeert zich zuidelijker en strekt zich uit ten zuiden van Olen, in de richting van Geel. Deze rug is opgebouwd uit de Miocene Formatie van Diest. Geografisch behoort het projectgebied tot het zuidwestelijke deel van de Kempen in Laag-België.³

Het oosten van de historische stadskern is gelegen in de alluviale vlakte van de samenvloeiing van de Kleine en de Grote Nete. Het westen van het stadscentrum is hoger gelegen, op het noordoostelijke uiteinde van een rug die de loop van de Nete volgt.⁴ Het onderzoeksgebied bevindt zich op een lichte verhevenheid in het lagergelegen oostelijke deel van de binnenstad (Figuur 9). Het kent een hoogte van 6,1 m TAW in het noorden tot 7,4 m naar het zuiden toe (Figuur 11).

Figuur 12: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 12) bestaat uit het Lid van Antwerpen. Dit wordt gekenmerkt door zwartgroen fijn zand, dat sterk kleihoudend, sterk glauconiethoudend en glimmerhoudend is en schelpen, beenderresten en soms grof zand bevat.⁵

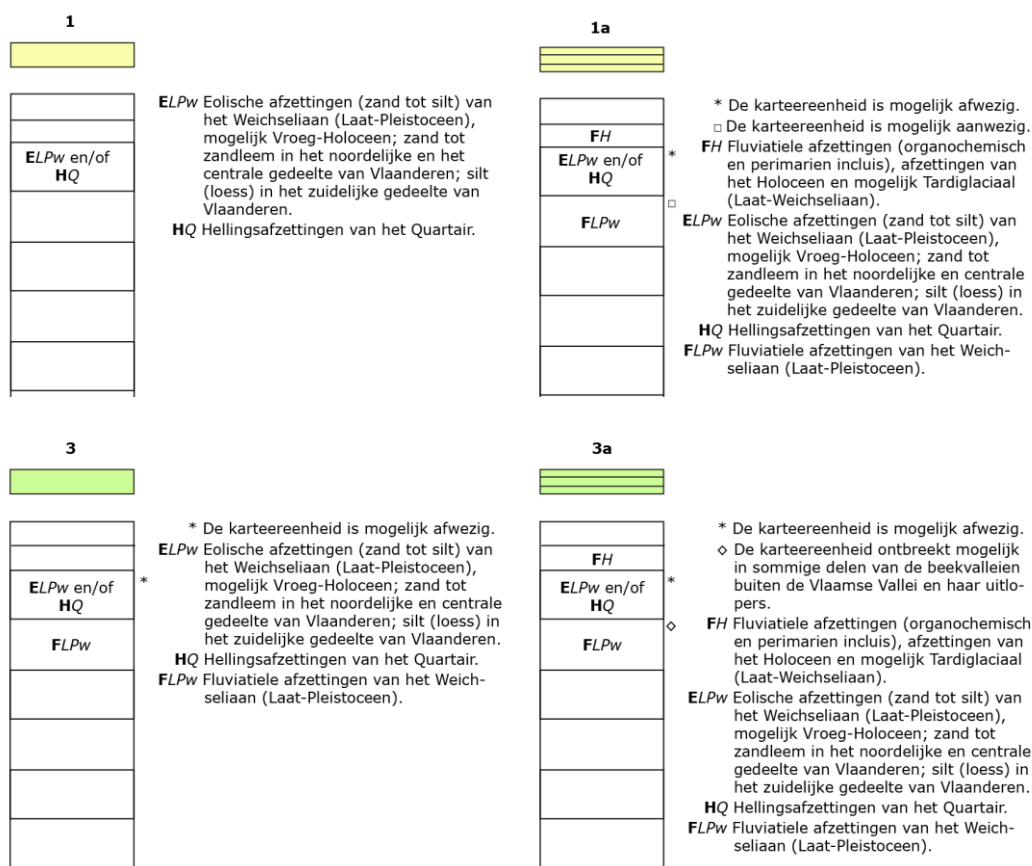
³ Goolaerts/Beerten 2006, 2

⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Historische stadskern van Lier [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140034> (geraadpleegd op 12 juli 2018)

⁵ www.geopunt.be/kaart

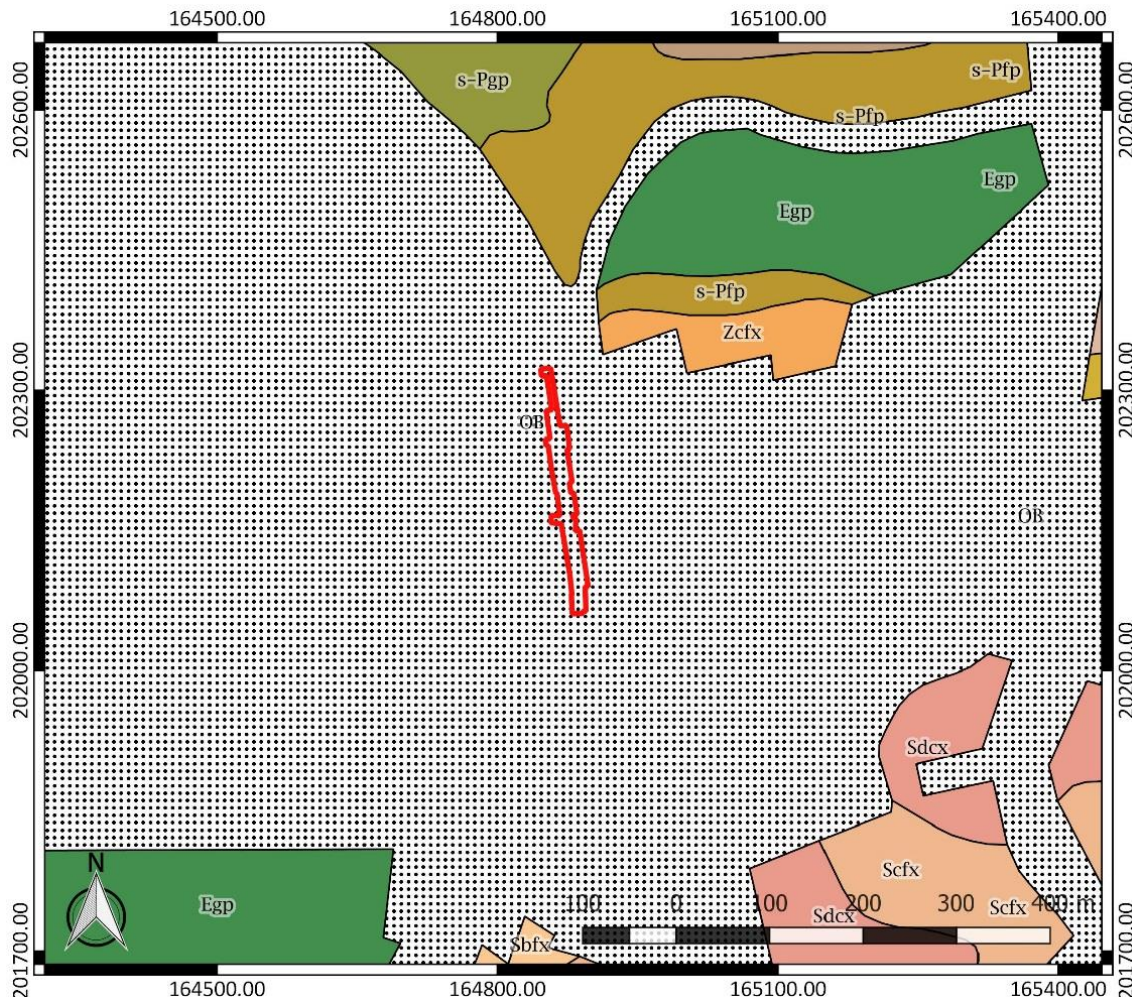

Figuur 13: Quartairegeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 14: Legende bij de quartairegeologische kaart (www.geopunt.be)

De quartairgeologische kaart (Figuur 13) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk van het Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair. Tevens worden op de kaart oudere fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en jongere fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan) aangegeven. Deze afzettingen kunnen in verband gebracht worden met de aanwezigheid van de Nete.⁶

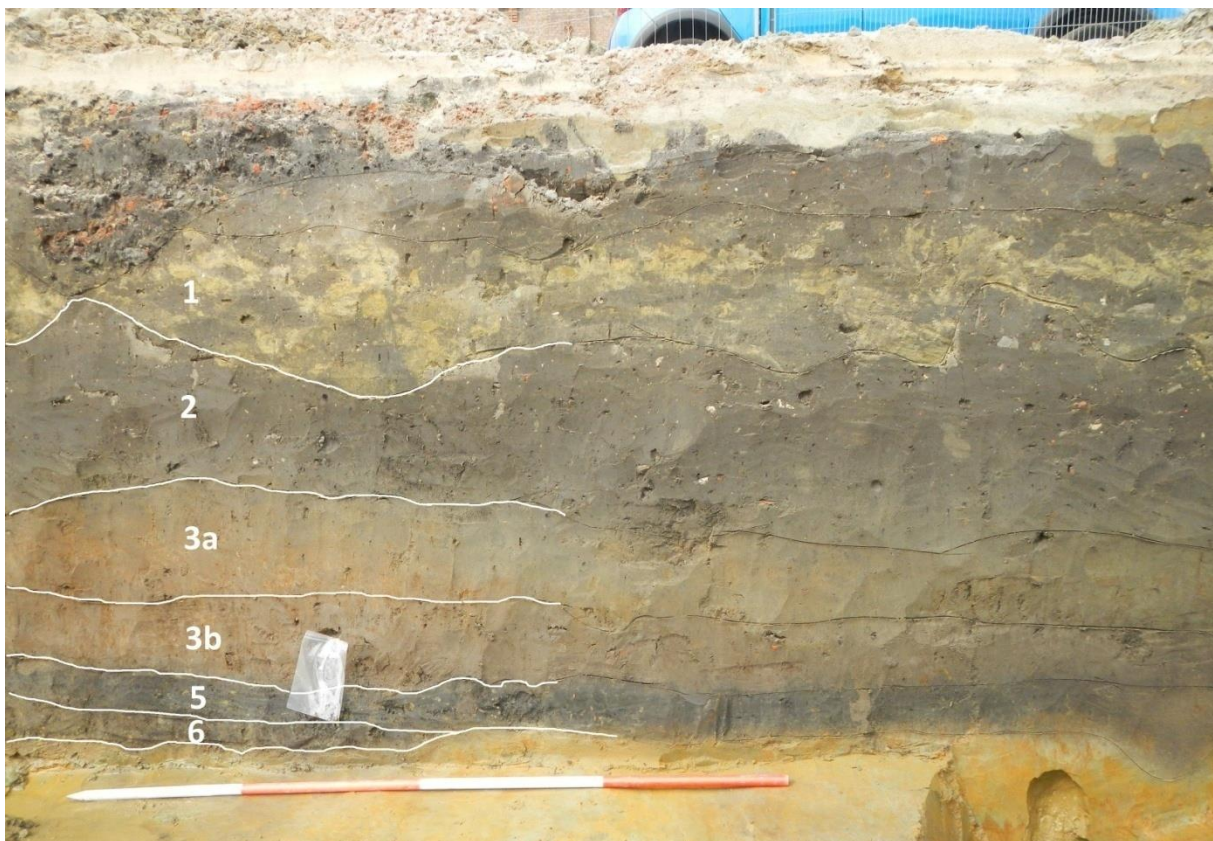
Figuur 15: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 15) situeert het onderzoeksgebied in een bebouwde zone (OB), die zich verder rondom het terrein uitstrekt. Ten noorden en ten noordoosten van het terrein treffen we een zeer natte (s-Pfp) en een uiterst natte (s-Pgp) licht zandleembodem zonder profiel met zandsubstraat op geringe of matige diepte aan. Verder toont de bodemkaart dat ten noordoosten een matig droge zandbodem met weinig duidelijke ijzer en/of humus B horizont en silexietbijmenging (Zcfx) te verwachten is, evenals een uiterst natte kleibodem zonder profiel (Egp), die ook ten zuidwesten aangegeven wordt. Voorts wordt er ten zuidoosten en ten zuiden een matig natte lemig zandbodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Sdcx) en een matig droge (Scfx) en droge (Sbfx) lemig zandbodem met weinig duidelijke ijzer en/of humus B horizont en silexietbijmenging weergegeven.

⁶ www.geopunt.be/kaart

Ten noorden van het onderzoeksgebied, ter hoogte van het voormalige Sionsklooster, werden in het verleden archeologische proefputten aangelegd en een archeologische opgraving uitgevoerd (voor een beschrijving van de resultaten, zie 2.4.3). Deze onderzoeken kunnen ons helpen om een beter idee te krijgen van de bodem binnen het onderzoeksgebied, gezien de vrij korte afstand ten opzichte van elkaar. Op het DHM is echter duidelijk te zien dat de locatie van het Sionsklooster lager gelegen is, ten opzichte van het onderzoeksgebied. Daarom verwachten we wel enige verschillen tussen de bodemopbouw ter hoogte van het Sionsklooster en de bodemopbouw binnen het onderzoeksgebied.

De moederbodem werd bij de archeologische proefputten vastgesteld op een hoogte tussen 3,78 en 4,38 m TAW.⁷ Dit is wellicht lager dan binnen het onderzoeksgebied, omdat het Sionsklooster – zoals al gezegd werd – in een depressie in het landschap gelegen is, terwijl het onderzoeksgebied op een lichte verhevenheid ligt. Bij de opgraving van het Sionsklooster werd in zone 1 bovenaan een verstoord pakket vastgesteld en werd de onverstoorde bodem pas vastgesteld op een diepte van 2,5 m à 3 m onder het maaiveld (ca. 2 m TAW). In een andere zone (zone 2), die het dichtst gelegen is bij het onderzoeksgebied (ca. 100 m ten noordwesten), kon de bodemopbouw wel goed vastgesteld worden. Op circa 1,5 m onder het maaiveld bevond zich de onverstoorde bodem. Hierin was plaatselijk begraven bodemvorming bewaard. Het reliëf lijkt af te hellen richting het noordwesten, van 4,60 m TAW naar 3,65m TAW.⁸ Het dichtst bij het onderzoeksgebied werd de ongeroerde bodem dus vastgesteld op een hoogte van ca. 4,60 m TAW.

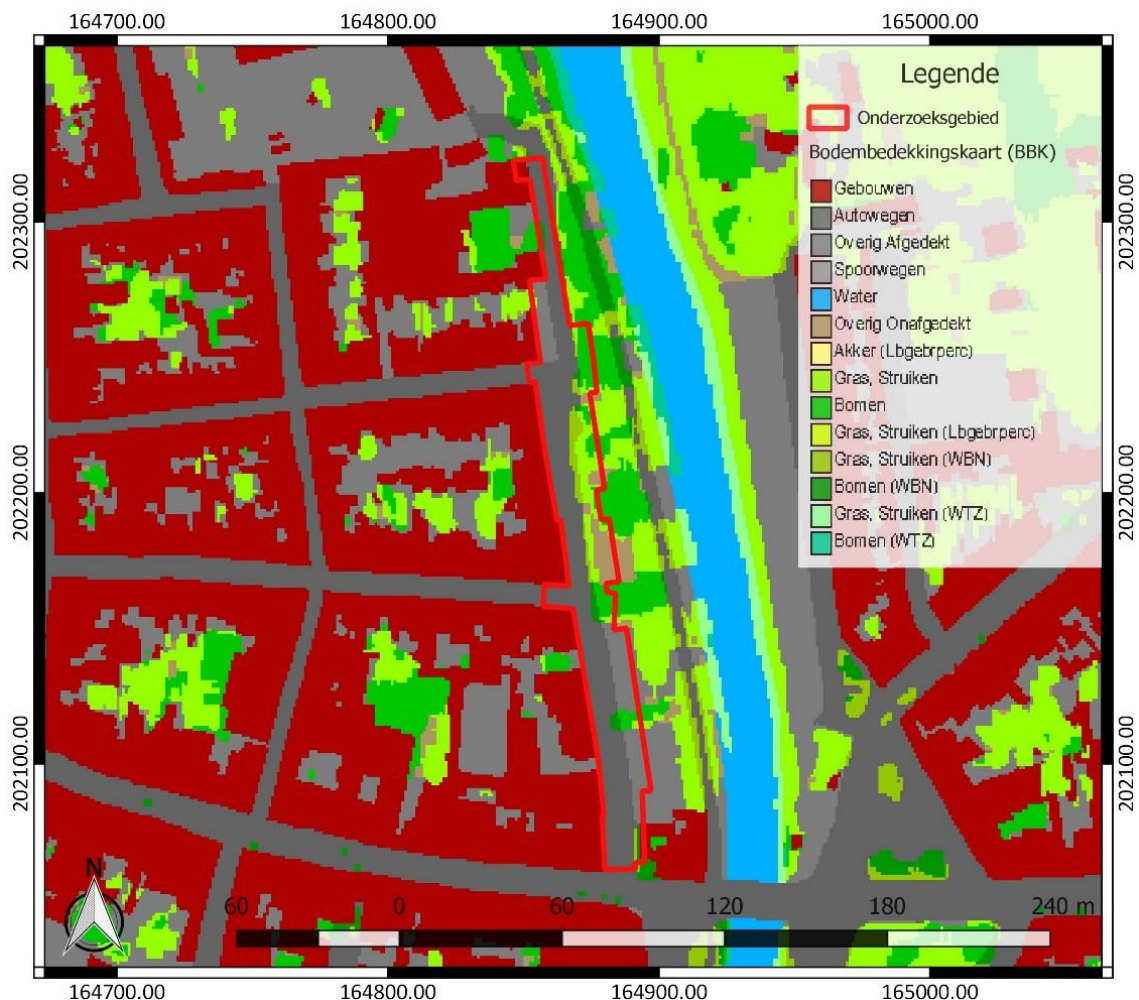

Figuur 16: Algemene bodemopbouw ter hoogte van zone 2 (profiel 2) van de opgraving van het Sionsklooster (Lefere/Van Ransbeeck in voorbereiding)

⁷ Mestdag/Acke 2011, 12

⁸ Lefere/Van Ransbeeck in voorbereiding

Bij de opgraving van zone 2 werd boven de ongeroerde bodem een kluwen van natuurlijke kleiige en venig kleiige lagen met veel ijzerconcreties vastgesteld (Figuur 16: 5 en 6). Op deze kleiige lagen bevonden zich oude ploeglagen of cultuurlagen (Figuur 16). De cultuurlaag boven de kleiige lagen bevat vooral fragmenten handgevormd aardewerk (Figuur 16: 3b (deel)). De hierboven gelegen cultuurlaag bevat een combinatie van handgevormd aardewerk en middeleeuws gedraaid aardewerk (Figuur 16: 3b (deel)) en de cultuurlaag hierboven enkel middeleeuws aardewerk (Figuur 16: 3a). De verschillende cultuurlagen waren niet overal duidelijk van elkaar te onderscheiden en er bevond zich ook sporadisch middeleeuws aardewerk in de onderste cultuurlaag. Op de hoger gelegen delen van de site werden geen kleiige lagen vastgesteld en werd slechts één middeleeuwse cultuurlaag aangetroffen. Hier waren onderaan de laag spitsporen en sporen van bioturbatie zichtbaar.⁹ Deze situatie zal het best aansluiten bij die ter hoogte van het onderzoeksgebied. Al deze cultuurlagen worden over het gehele terrein van de opgraving van het Sionklooster afgedekt door een donkere ophogingslaag met vrij veel baksteenbrokjes, houtskoolspikkels en leisteenbrokjes en bevat laat- en post-middeleeuws materiaal dat gedateerd wordt op het einde van de 16de of het begin van de 17de eeuw (Figuur 16: 2). Hierop werden restanten van de 19de-eeuwse kazerne en recente puinlagen aangetroffen.¹⁰

Figuur 17: Bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

⁹ Lefere/Van Ransbeeck in voorbereiding

¹⁰ Lefere/Van Ransbeeck in voorbereiding

Het onderzoeksgebied wordt volgens de bodemgebruikskaart ingenomen door verhardingen, gras, struiken, bomen en onbedekte bodem. In het uiterste noorden is er ook bebouwing te bemerken (Figuur 17). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 8).

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

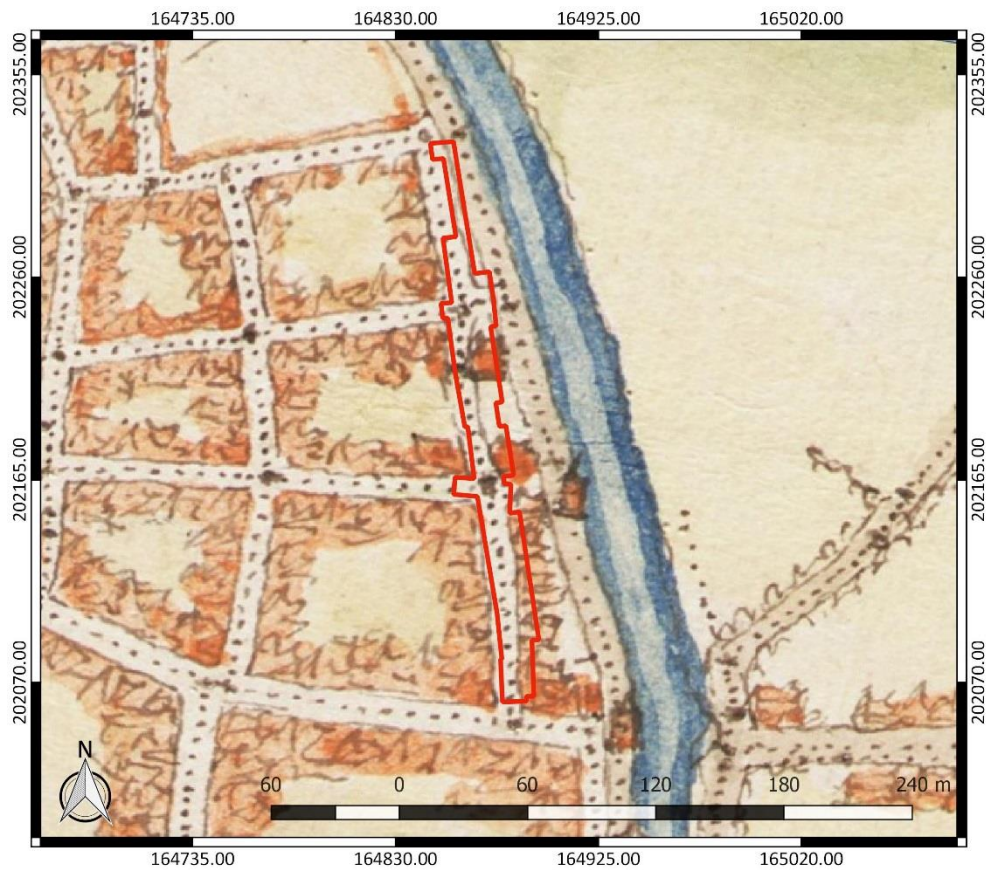
Lier kent een vrij onduidelijke ontstaansgeschiedenis. Muntvondsten doen een menselijke aanwezigheid tijdens de Gallo-Romeinse periode vermoeden. Het toponiem werd voor het eerst vermeld in 870 als “Ledi” (waterweg) en is een duidelijke verwijzing naar de gunstige ligging aan de Kleine en de Grote Nete. De oudste kern zou volgens sommige literatuurbronnen opklimmen tot de Frankische periode en zou rond de Vismarkt (op de hogere Nete-oever) gelegen zijn. Volgens andere historici zou Lier in de 8ste eeuw door de heilige Gummarus gesticht zijn, op de plaats “Nivesdonck”. In de 11de-12de eeuw groeide een bevolkingskern op de linkeroever, met een eigen parochiekerk, die aan Sint-Jan-Baptist gewijd werd. Lier kreeg de titel van “oppidum” toegekend in 1194 en werd door hertog Hendrik I van Brabant tot stad verheven in 1212. Het grondgebied bestond uit de eigenlijke stad, de “Kuip” (een ringvormige zone rond de stad) en de “Bijvang”. Deze “Bijvang” was een uitgestrekt gebied, dat gevormd werd door de dorpen Kessel, Nijlen, Emblem en Bevel en de gehuchten Hagenbroek, Lachenen en de Mijl.¹¹

Vanaf 1244 werd een stadsomwalling gegraven rond de eigenlijke stad, met de Grote Markt als centrum. In de 13de en voornamelijk in de loop van de 14de eeuw kende Lier met de bloei van de lakennijverheid een sterke economische expansie. De materiële welstand zorgde voor een toename van de bevolking. Na een uitbreiding van het grondgebied werd in 1389 een nieuwe stadsomtrek vastgesteld en werd de definitieve (en huidige) stadsomwalling gebouwd. Tussen 1389 en 1415 werden de zogenaamde “buitenpoorten”- die tot de buitenste omwalling behoren - opgericht. Het onderzoeksgebied bevindt zich binnen deze 14de-eeuwse stadsuitbreiding.¹²

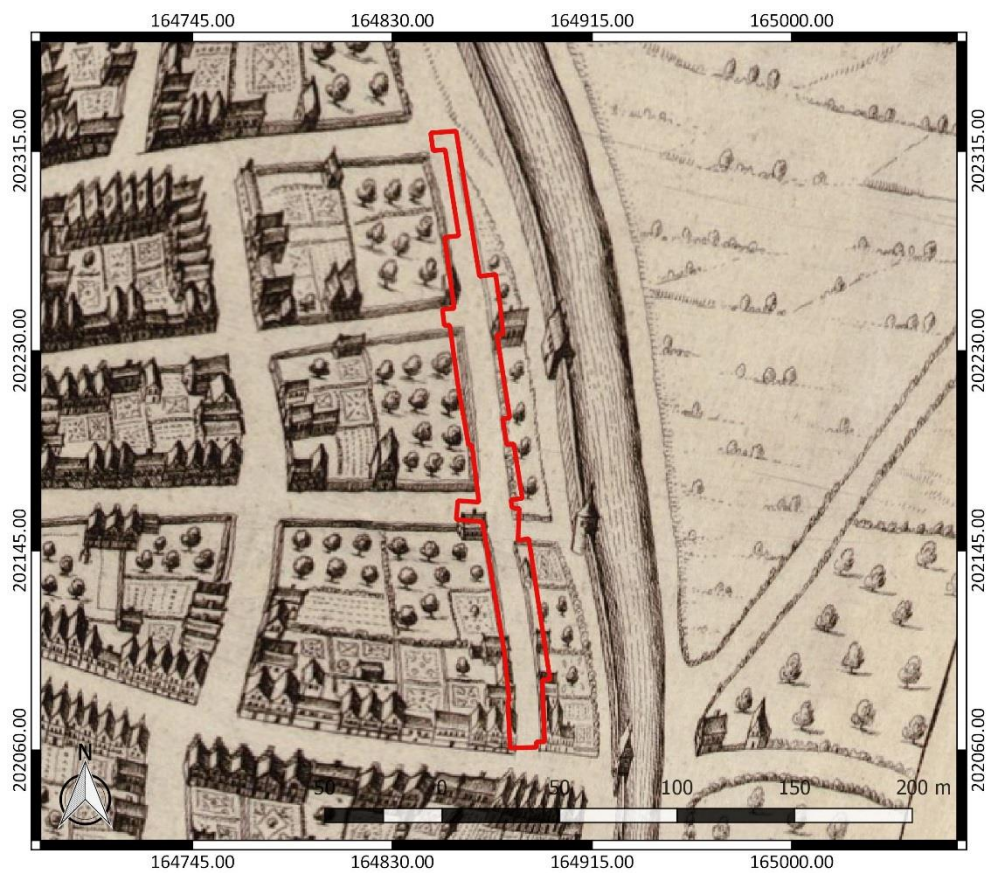
Op het plan van Lier door Jacob van Deventer (1550-1565) is te zien dat het onderzoeksgebied ten westen van de stadsomwalling gelegen is (Figuur 18). Het tracé van de huidige Ros Beiaardstraat en het Sionsplein is reeds aanwezig, evenals dat van de huidige Lindenstraat en Hazenstraat. Binnen het onderzoeksgebied zijn langs de oostelijke zijde verschillende gebouwen te bemerken. Als we afgaan op jongere historische kaarten, dan liggen deze gebouwen wellicht slechts gedeeltelijk binnen het onderzoeksgebied. Het plan van Lier door Joannes Blaeu (1649) toont ook dat het onderzoeksgebied op een historisch stratentracé gelegen is. Ten opzichte van het plan van Deventer is er minder bebouwing aanwezig binnen het onderzoeksgebied.

¹¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Lier [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120745> (geraadpleegd op 12 juli 2018)

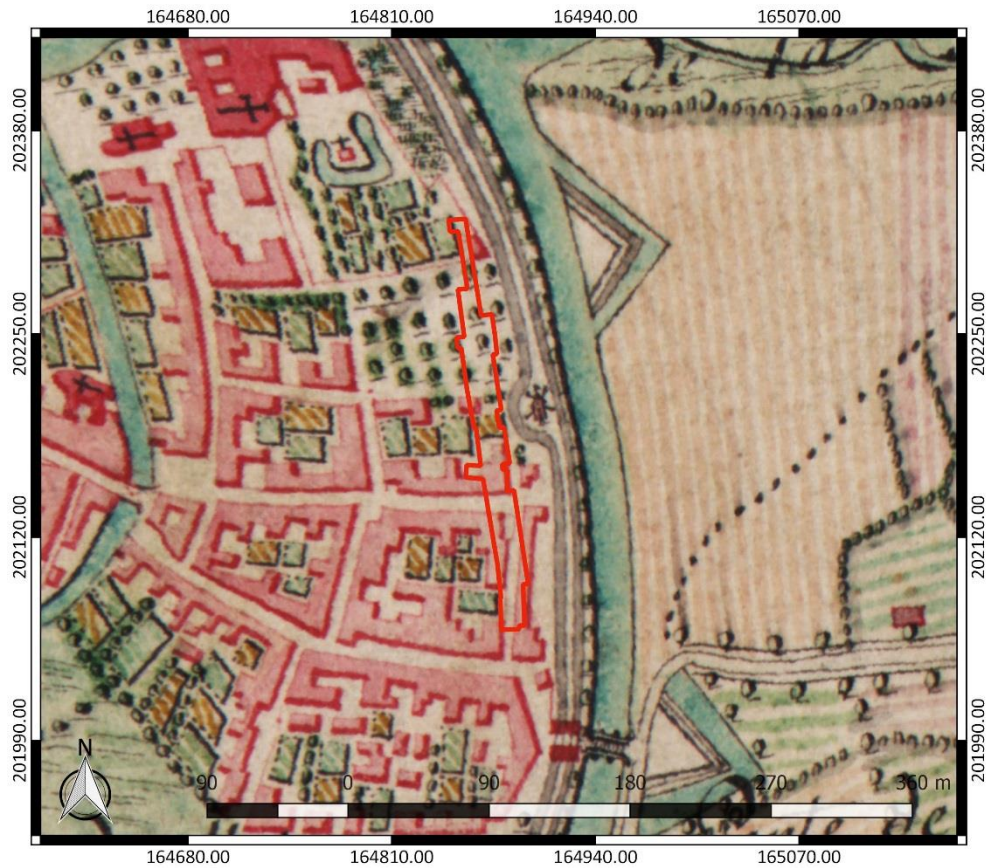
¹² Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Lier [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120745> (geraadpleegd op 12 juli 2018)

Figuur 18: Plan van Lier door Jacob van Deventer met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 19: Plan van Lier door Joannes Blaeu met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 20: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), toont een minder nauwkeurig beeld van de situatie ter hoogte van het onderzoeksgebied, dan de overige historische kaarten. De kaart toont bebouwing in het zuiden en centraal binnen het onderzoeksgebied (Figuur 20). In het noorden van het terrein geeft de kaart een boomgaard weer. Het gaat vermoedelijk om de kloostertuin van het Sionsklooster. Dit slotklooster is het oudste van de gesloten kloosters van Lier. In 1469 ontvingen de zusters van Sion de toestemming om zicht te vestigen in de stad.¹³ De Ros Beiaardstraat kan in het zuiden onderscheiden worden op de zogenaamde Ferrariskaart. Ten oosten van het onderzoeksgebied wordt een molen afgebeeld. Het gaat om de Clausgummaermolen, ook wel Sionsmolen of Cuytmolen genoemd. In 1415 werd deze windmolen op de Sionsvest voor het eerst vermeld als eigendom van Jan Gummaers. Het Sionsklooster werd er in 1695 voor de helft eigenaar van, samen met Peter Verhaegen. De molen kwam in 1727 volledig in het bezit van het klooster. In 1798 werd de molen als nationaal goed aangeslagen en verkocht. In 1828 stond de molen er reeds jaren ongebruikt bij en in 1851 werd de molenberg stadsbezit. Deze molenberg werd in 1907 afgegraven.¹⁴

¹³ Van Celst *et al.* 2013, 11

¹⁴ Van den Broeck 1990, 82

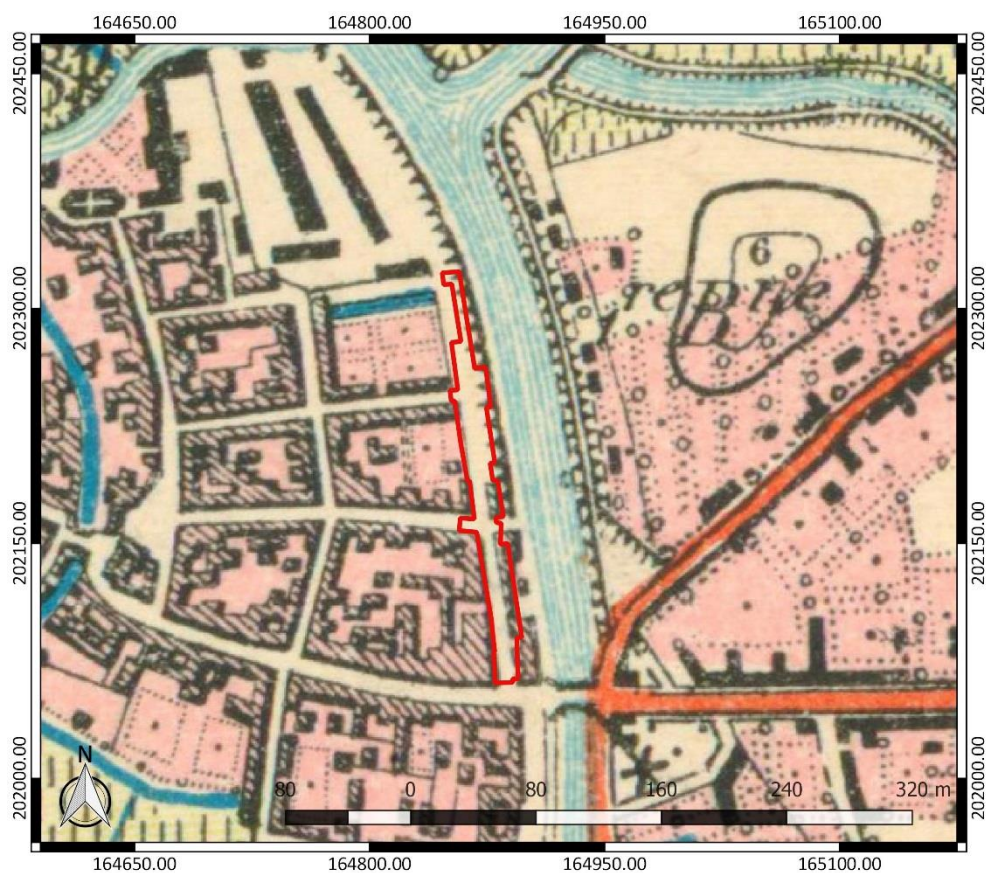

Figuur 21: Primitief kadaster met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

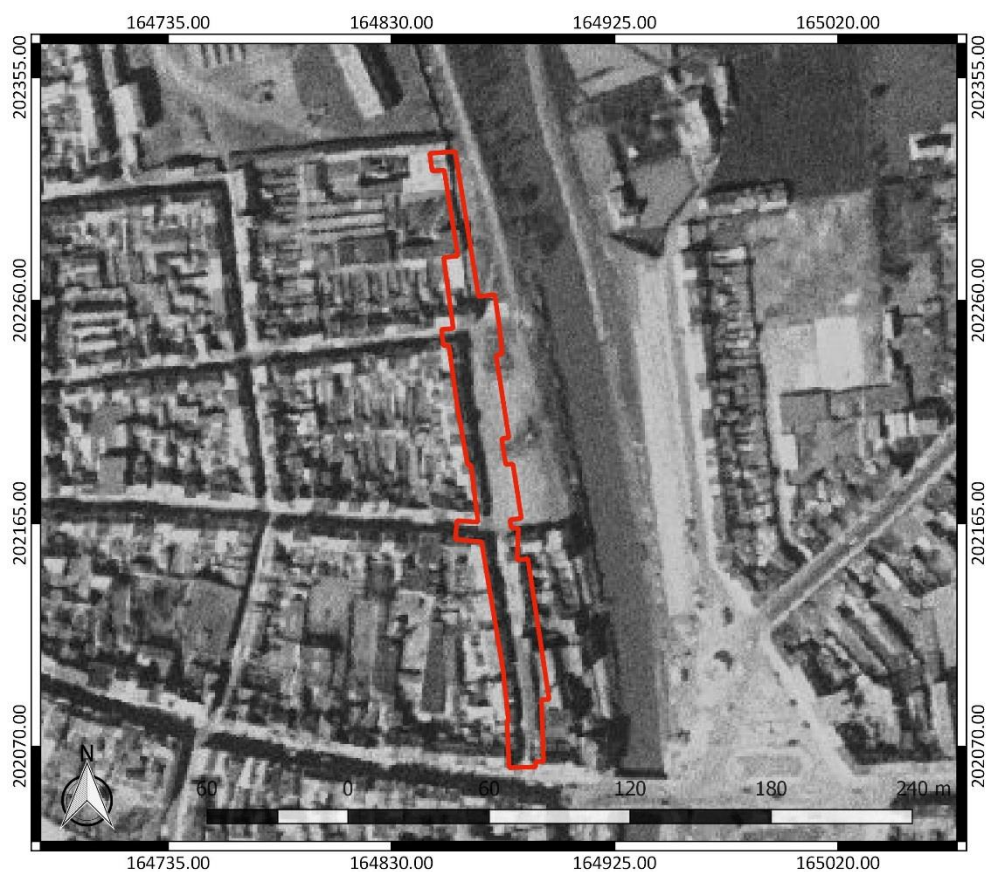
Het primitief kadaster (1830-1834) geeft een stratentracé weer dat overeenstemt met de huidige situatie. Het onderzoeksgebied flankiert drie bouwblokken: de Berlarijwijk, de Veldwijk en De Look. Er is opnieuw voornamelijk bebouwing aangegeven in het oosten van het onderzoeksgebied. De Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) geeft een gelijkaardig beeld als het primitief kadaster (Figuur 22).

Figuur 22: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 23: Topografische kaart uit 1903 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 24: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 25: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Een topografische kaart uit 1903 (Figuur 23) toont nog steeds bebouwing in het oosten van het onderzoeksgebied. Ook op een luchtfoto uit 1971 (Figuur 24) is het onderzoeksgebied nog steeds deels bebouwd. Er zijn gebouwen te zien in het noorden, het westen en het zuiden van het terrein. Een deel van de bebouwing centraal in het oosten van het onderzoeksgebied is verdwenen. Op een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 25) is te zien dat een deel van deze bebouwing afgebroken is. Een recente luchtfoto (Figuur 8) toont dat de bebouwing die binnen het onderzoeksgebied aanwezig was, inmiddels gesloopt is. Enkel in het uiterste noorden zijn nog gebouwen te bemerken.

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

Het onderzoeksgebied ligt binnen een vastgestelde archeologische zone: de Historische stadskern van Lier (Figuur 26).¹⁵ De belangrijkste historische elementen kwamen reeds aan bod in hoofdstuk 2.4.2.

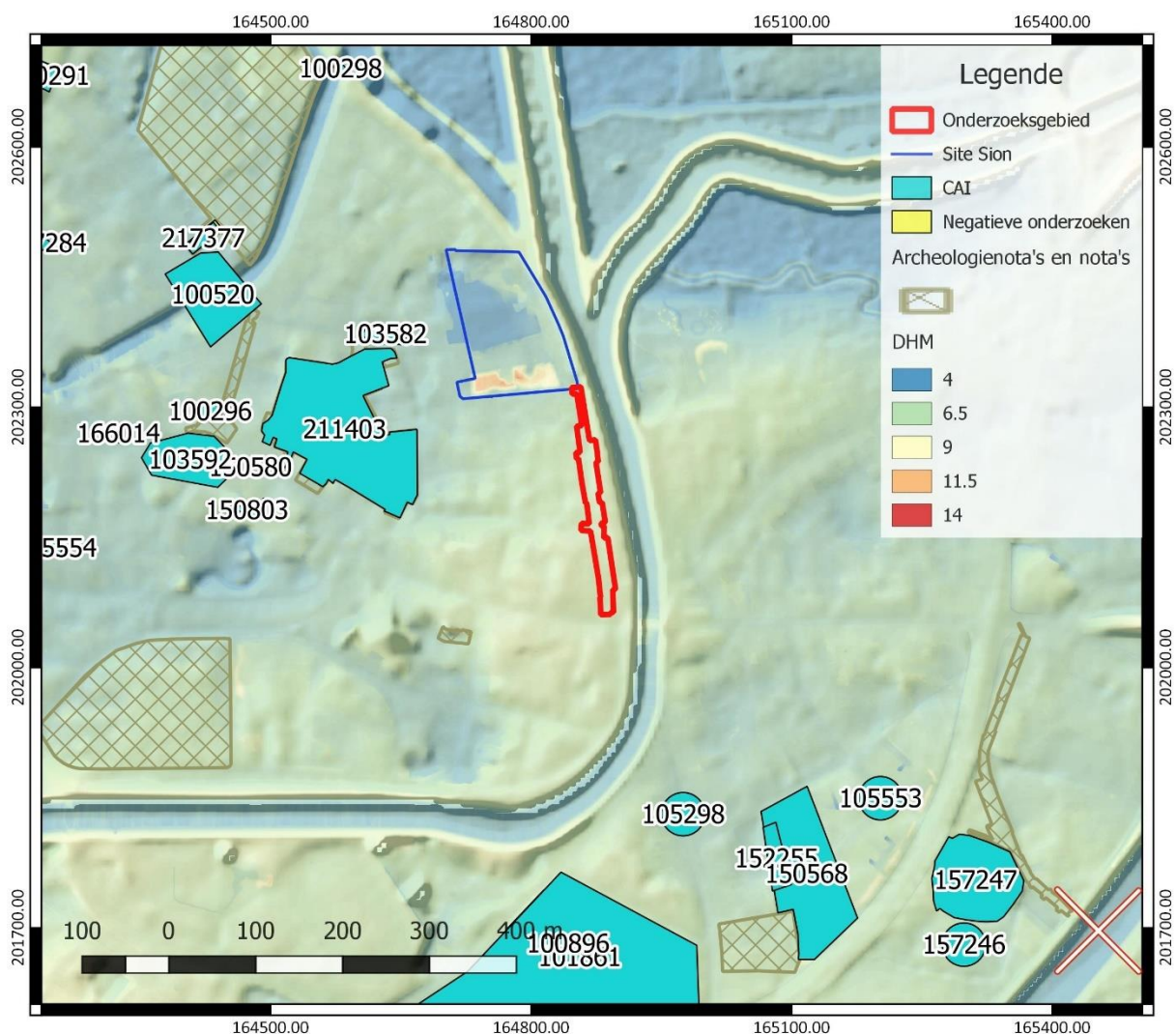

Figuur 26: Overzichtskartaal van de vastgestelde archeologische zones met aanduiding van het onderzoeksgebied.
Onderkaart: GRB (www.geopunt.be)

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 27). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

¹⁵Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Historische stadskern van Lier [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/11902> (geraadpleegd op 12 juli 2018)

Nog niet opgenomen in de CAI is de site Sion, onmiddellijk ten noordwesten van het onderzoeksgebied (Figuur 27: blauw). Op deze locatie was ooit een klooster met kerk aanwezig (zie 2.4.2). Bij het proefputtenonderzoek kon omwille van verschillende factoren (hoge grondwaterstand, het nog in gebruik zijn van de site) via de aangelegde proefputten geen duidelijk beeld worden verkregen van het archeologische potentieel van de onderzochte percelen.¹⁶ De oudst aangetroffen resten uit de opgraving dateren uit de prehistorie. Het gaat om silex uit het finaal- of laat-palaeolithicum en het mesolithicum. Verder werd aardewerk aangetroffen uit het mesolithicum. De aanwezigheid van vondsten uit de ijzertijd wijst op een ijzertijdsite in de buurt of ter hoogte van de site. Het merendeel van de tijdens de opgraving vastgestelde archeologische sporen kan gedateerd worden in de (post-)middeleeuwse periode en behoort tot de periode waarin er zich ter hoogte van het Sionsplein een klooster bevond, het klooster van Sion. Er werden onder meer resten van de kerk en van een kerkhof aangesneden. Verder kunnen verschillende resten gedateerd worden in de periode wanneer het klooster werd omgevormd tot een textielfabriek en later een militaire kazerne.¹⁷

Figuur 27: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

¹⁶ Mestdagh/Acke 2011, 23

¹⁷ Lefere/Van Ransbeeck in voorbereiding

De meest nabijgelegen resten op de kaart met CAI-locaties dateren uit de late middeleeuwen. Ten noordwesten van het terrein, ter hoogte van CAI ID 103582 werd rond 1262 een kapel met kluis gebouwd. In 1410 werden de oude kluis en kapel afgebroken en tussen 1413 en 1419 werden ze vervangen door een grotere kerk, de zogenaamde Kluizekerk. In 1469 werd een nieuwe kluis gebouwd, die tijdens de godsdiensttroebelen (tweede helft van de 16de eeuw) in gebruik was als stal en schuur. Tussen 1605 en 1615 werden verbeteringswerken uitgevoerd aan de kerk. Vanaf ca. 1612 ging de Kluizekerk dienst doen als kloosterkerk van de dominicanen of predikheren.¹⁸

Bij onderzoek van de Normaalschoolsite (CAI ID 211403), ten westen van het onderzoeksgebied, werden eveneens een aantal waarden uit de late middeleeuwen vastgesteld. De eerste stadsomwalling (1244-1317) liep over het terrein, net als een stadsgracht en de Oude Grote Nete met twee aftakkingen. In 1236 werd er een gasthuis gebouwd en in de 15de eeuw een *palazzo*: het Hof van Gistel. Ook het Hof de Hoves des Estiennes, het klooster van de dominicanen (aan de Heyderstraat), het Proefstraatje en het Hondenstraatje waren op deze CAI-locatie gesitueerd.¹⁹

In de iets ruimere omgeving kwamen ook oudere resten aan het licht. Ter hoogte van de Hoogveldweg (CAI ID 101861) werd lithisch materiaal uit de steentijd aangetroffen. Het gaat specifiek om pijlpunten in silex. Aan de hand van luchtfotografie werd hier ook een grafstructuur uit de metaaltijden waargenomen. De structuur bestaat uit cirkels, waarvan de interpretatie onzeker is. Verder werd er Romeins aardewerk aangetroffen. Ter hoogte van de bijhorende vindplaats Hoogveldweg I (CAI ID 100896) werd aardewerk uit de ijzertijd gevonden. Het zou echter afkomstig zijn van aangevoerde aarde en niet van deze plaats zelf.²⁰ Ook elders werden restanten uit de metaaltijden gevonden. De vindplaats Kroonstraat I (CAI ID 105553) bevatte een kuil met aardewerk. In de Transvaalstraat (CAI ID 150568) werden paalsporen uit de metaaltijden aangetroffen. Verder werden hier ook resten van latere datum opgegraven, waaronder afvalputten of beerputten uit de volle middeleeuwen, een waterkuil en zes afvalkuilen uit de late middeleeuwen en drie bomkraters uit de Eerste Wereldoorlog.²¹

In de omgeving zijn ook resten uit de Romeinse tijd aanwezig. In de Paul Krugerstraat (CAI ID 105298) werd een muntschat met 3000 bronzen munten uit de midden-Romeinse tijd ontdekt. De munten dateren voornamelijk uit de 4de eeuw. De oudste munt is echter al van het einde van de 2de eeuw of het begin van de 3de eeuw. De locatie bevindt zich ter hoogte van de vroegere steenweg tussen Aarschot en Lier. Vermoedelijk werd de muntschat in het begin van de 5de eeuw gedeponneerd.²²

Verder gaan de vondsten in de omgeving terug tot in de middeleeuwen en de nieuwe tijd. In de Spekkestraat (CAI ID 157246) werd een metaaldetectievondst gedaan. Er werd een fibula en mogelijk een fragment van een riemtong uit de Karolingische periode (vroeg middeleeuwen) aangetroffen. Ook werden er een mantelhaak, een muntgewicht en munten uit de 17de en de 18de eeuw gedetecteerd. Aan de Predikherenbrug (CAI ID 100520) werden eveneens metalen voorwerpen ontdekt. Het gaat om vier Brabantse mijten uit 1481 (late middeleeuwen), een rekenpenning uit de 16de eeuw, een koperen duit uit 1615 en koperen oorden uit de 17de en 18de eeuw.²³

¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 103582, Kluizekerk (geraadpleegd op 13 juli 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Kluizekerk [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/10317> (geraadpleegd op 13 juli 2018)

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 211403, Normaalschool (geraadpleegd op 13 juli 2018)

²⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 101861, Hoogveldweg (geraadpleegd op 13 juli 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 100896, Hoogveldweg I (geraadpleegd op 13 juli 2018)

²¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 105553, Kroonstraat I (geraadpleegd op 13 juli 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 150568, Transvaalstraat (1) (geraadpleegd op 13 juli 2018)

²² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 105298, Paul Krugerstraat I (geraadpleegd op 13 juli 2018)

²³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 157246, Spekkestraat I (geraadpleegd op 13 juli 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 100520, Predikherenbrug 1 (geraadpleegd op 13 juli 2018)

Er zijn ook enkele kerken uit de volle middeleeuwen aanwezig in de omgeving. De Sint-Gummaruskerk (CAI ID 103592) zou ontstaan zijn tussen het einde van de 10de en het begin van de 11de eeuw. De eerste kerk was toegewijd aan Sint-Jan de Doper en vanaf het begin van de 13de eeuw aan Sint-Gummarus. Tussen de 14de en de 16de eeuw werd de kerk tijdens verschillende constructiefases omgebouwd tot een gotische kruisbasiliek. In de 17de eeuw werden voltooiings- en restauratiewerken uitgevoerd. Ook in de 19de- en 20ste eeuw vonden er nog restauraties plaats.²⁴ Ook de romaans-gotische Sint-Pieterskapel (CAI ID 100296) dateert uit de volle middeleeuwen. De kapel werd vermoedelijk rond 1225 opgetrokken als onderdeel van een grotere romaanse kerk. Deze kerk was er gekomen ter vervanging van een houten bidplaats, die in 764 door Sint-Gummarus was opgericht. In 1425 werd de kerk vergroot. De huidige kapel zou tot stand gekomen zijn aan het einde van de 15de eeuw, toen het westelijke deel van de kerk (het schip en de zijbeuken) afgebroken werden. Ook in de 17de en 18de eeuw werden er nog aanpassingen uitgevoerd. Rond 1920 werd de kapel gerestaureerd met behoud van de nog bestaande 13de-eeuwse onderdelen, waaronder een gedeelte van de plattegrond en enkele rondboogvensters.²⁵

Op locatie CAI ID 152255 werden zes afvalkuilen uit de volle middeleeuwen aangetroffen, evenals enkele sporen van onbepaalde datering, zoals een cluster van paalsporen, onregelmatig verspreid en met een vrij lage densiteit, drie andere paalsporen en mogelijk een extractiekuil en omvangrijk paalspoor. Ook werden er resten opgegraven die vermoedelijk uit de late middeleeuwen dateren. Het gaat om een vierpostenspieker, twee waterkuilen en een paalspoor met een bewerkte houten stronk. Tevens werd er een gracht of greppel uit de late of post-middeleeuwen vastgesteld.²⁶ In de Rechtstraat (CAI ID 166014) werden ook resten uit de middeleeuwen gevonden, namelijk resten van een vliet en enkele muren. Ook ter hoogte van de Jezuïetenkerk (CAI ID 150803) kwamen overblijfselen uit de middeleeuwen tevoorschijn. Het betreft verschillende lagen, muren en aardewerk uit de late middeleeuwen.²⁷

Voorts zijn er nog resten uit de nieuwe tijd gekend. Het Sashuis Groot Spui (CAI ID 100298) dateert van 1508-1516. Het is een sluisgebouw dat deel uitmaakt van de stadsomwalling. Het werd gerealiseerd naar aanleiding van het graven van een verbinding tussen de Grote en de Kleine Nete in 1426. Hierbij werden twee sluizen aangebracht: het Groot Spui en het inmiddels verdwenen Klein Spui dat zich verder ten noorden van het onderzoeksgebied bevond. Het Groot Spui diende zowel ter bescherming van de mechaniek voor de regeling van de waterstand in de Kleine Nete als ter versterking. Het werd gerestaureerd in de jaren 1980.²⁸

Op het Kardinaal Mercierplein (CAI ID 150580) werden restanten van gebouwen uit de nieuwe tijd gevonden. De gebouwen zijn mogelijk aangeduid op de Ferrariskaart en worden daarom in de 18^{de}

²⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 103592, St.-Gummaruskerk (geraadpleegd op 13 juli 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Parochiekerk Sint-Gummarus [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/10429> (geraadpleegd op 13 juli 2018)

²⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 100296, St.-Pieterskapel (geraadpleegd op 13 juli 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Sint-Pieterskapel [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/10392> (geraadpleegd op 13 juli 2018)

²⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 152255, Transvaalstraat (2) (geraadpleegd op 13 juli 2018)

²⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 166014, Rechtstraat 41 (geraadpleegd op 13 juli 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 150803, Jezuïetenkerk (geraadpleegd op 13 juli 2018). Zie ook Bruggeman/Reyns 2010.

²⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 100298, Het Spui (geraadpleegd op 13 juli 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Sashuis Groot Spui [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/10657> (geraadpleegd op 13 juli 2018)

eeuw gedateerd. Vermoedelijk zijn het overblijfselen van een kelder. Op de Ferrariskaart is mogelijk ook een site met walgracht weergegeven ter hoogte van de Spekkestraat (CAI ID 157247).²⁹

Tot slot werden er in de Predikherenlaan (CAI ID 217377) resten van een vliet uit de nieuwste tijd gevonden. De vliet werd overdekt tussen 1832 en 1912.³⁰ Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Bekrachtigde archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving bieden geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties. Daarom lichten we ze hier niet afzonderlijk toe.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het onderzoeksgebied blijkt op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek een hoog archeologisch potentieel te kennen. Het omvat het verloop van een historisch wegtracé, evenals een deel van de flankerende bebouwing. Het is gelegen binnen de 14de-eeuwse uitbreiding van de stad. Historische kaarten tonen deze bebouwing, maar het is pas vanaf het primitief kadaster omstreeks 1830 dat er een duidelijk plan beschikbaar is dat toelaat de bebouwing vrij nauwkeurig binnen het onderzoeksgebied te situeren. Historische kaarten tonen vooral bebouwing in het zuiden en in mindere mate in het noorden van het onderzoeksgebied.

Ten oosten van het onderzoeksgebied zien we op historische kaarten een molen. De molen werd voor het eerst vermeld in 1415. In 1907 werd de molenberg afgegraven. Op historische kaarten is te zien dat een deel van deze molenberg binnen het onderzoeksgebied gelegen was. Het wijst er op dat binnen het onderzoeksgebied in het verleden dus al bodemingrepen plaatsgevonden hebben. Het is echter onduidelijk welke impact deze bodemingrepen op het bodemarchief gehad hebben. Hetzelfde geldt voor de sloop van de bebouwing die vroeger aanwezig was binnen het onderzoeksgebied. De sloop vond plaats in de tweede helft van de 20ste tot het begin van de 21ste eeuw. Ook voor deze bodemingrepen is onduidelijk welke impact ze gehad hebben op het bodemarchief.

Verder kunnen we afgaan op gekende archeologische waarden in de omgeving om het archeologisch potentieel verder te kunnen duiden. De meeste gekende archeologische waarden in de onmiddellijke omgeving van het onderzoeksgebied zijn – zoals verwacht – gerelateerd aan de historische stadskern en meer bepaald de 14de-eeuwse stadsuitbreiding, waarin ook het onderzoeksgebied te situeren is. Het betreft er sporen van bewoning, van begraving, van religie en van infrastructuur. Ten noorden van het onderzoeksgebied werden bij de opgraving van het Sionklooster ook enkele vondsten uit de steentijd en uit de ijzertijd aangetroffen. In de ruimere omgeving zijn steentijd artefacten aangetroffen, sporen van bewoning uit de metaaltijden, een muntschat uit de Romeinse tijd, vondsten uit de vroege middeleeuwen en bewoningssporen uit de volle middeleeuwen. Het geeft aan dat binnen het onderzoeksgebied ook oudere resten kunnen voorkomen dan de 13de en de 14de eeuw. Zeker gezien de gunstige landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied. Het is namelijk te situeren op een lichte verhevenheid in het landschap, in de nabijheid van de Grote Nete.

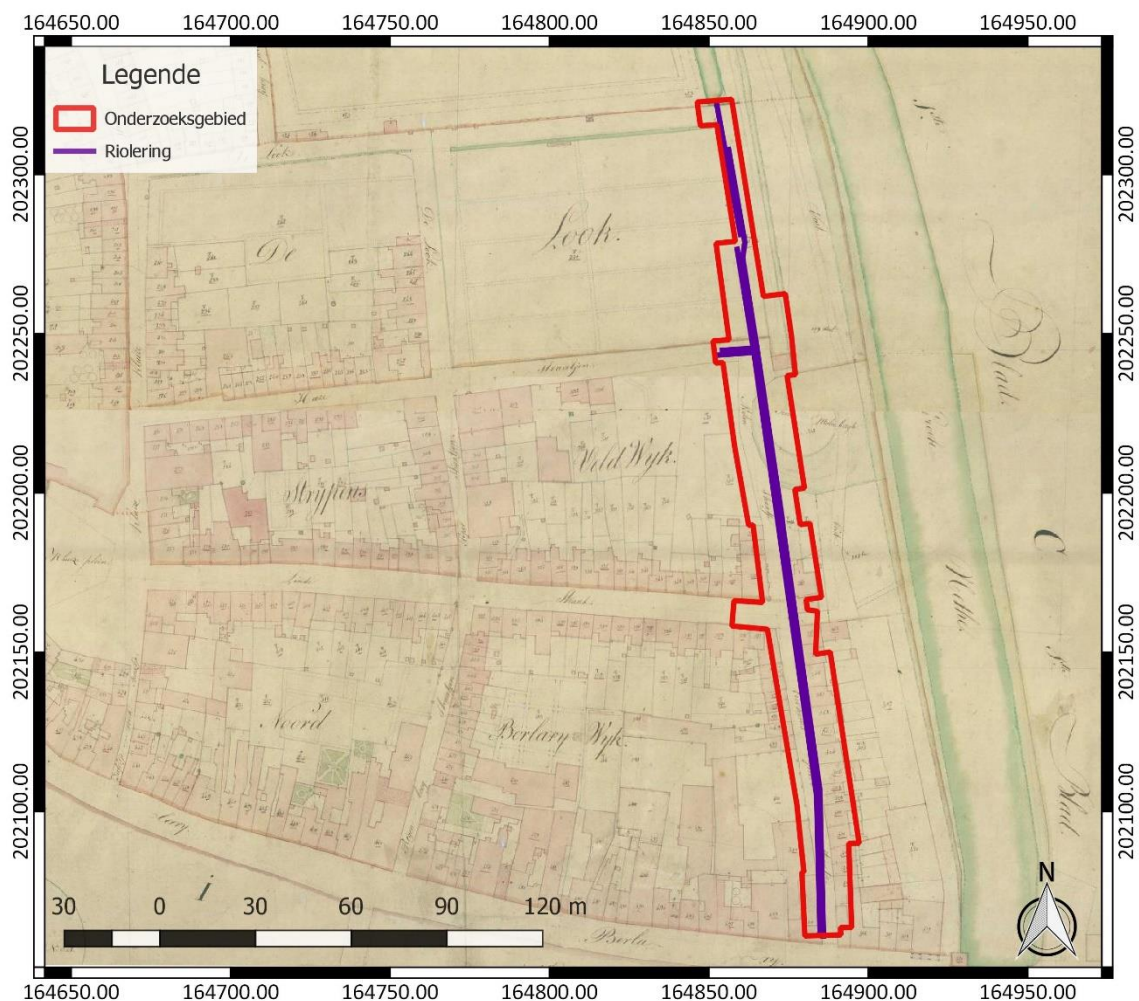
²⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 150580, Kardinaal Mercierplein I (geraadpleegd op 13 juli 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 157247, Spekkestraat II (geraadpleegd op 13 juli 2018)

³⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 217377, Predikherenlaan I (geraadpleegd op 13 juli 2018)

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten het verwijderen van de bestaande verharding en riolering, de aanleg van een gescheiden rioleringsstelsel en de aanleg van nieuwe verharding. Het verwijderen van de bestaande verharding en de aanleg van nieuwe verharding kent een verstoringdiepte van ca. 64 cm en is dus eerder beperkt. Voor de aanleg van een gescheiden rioleringsstelsel worden diepere bodemingrepen gepland. Voor de aanleg wordt een sleuf gegraven van ca. 2,5 m breedte en 87 cm tot 1,60 m diepte. De riolering wordt centraal binnen het nieuwe wegtracé voorzien.

Op historische kaarten konden we reeds zien dat zich in het verleden bebouwing bevonden heeft binnen het onderzoeksgebied. Om na te gaan of de diepere bodemingrepen die gepaard gaan met de aanleg van het nieuwe rioleringsstelsel de locatie van de vroegere bewoning zal raken, lokaliseerden we het nieuwe rioleringstracé op het primitief kadaster. Dit is namelijk de oudste kaart waarop de bebouwing nauwkeurig te situeren is. Op basis daarvan stellen we vast dat tijdens de werken aan het rioleringstracé de plaats van de voorgevels van de historische bebouwing in het zuiden van het onderzoeksgebied geraakt zal worden. In het noorden merken we op dat het rioleringstracé de plaats van de voormalige molenberg zal doorsnijden.

Figuur 28: Situering van het verloop van de geplande riolering binnen het onderzoeksgebied, weergegeven op het primitief kadaster (www.cartesius.be)

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Er is voornamelijk een verwachting naar resten gerelateerd aan het historische wegtracé dat binnen het onderzoeksgebied te situeren is, evenals resten van historische bebouwing die volgens historische kaarten eveneens binnen het onderzoeksgebied te situeren is. Een evaluatie van de impact van de geplande werken geeft aan dat de geplande werken een duidelijke bedreiging voor het bodemarchief binnen het onderzoeksgebied betekenen. Naast resten gerelateerd aan de laatmiddeleeuwse stadsuitbreiding en resten van bebouwing en weginfrastructuur uit de nieuwe en de nieuwste tijd, zijn mogelijk ook oudere archeologische resten binnen het onderzoeksgebied te situeren. De gunstige landschappelijke ligging van het terrein maakt dat er ook rekening gehouden moet worden met de mogelijke aanwezigheid van steentijd artefactensites en van archeologische sporen en vondsten uit de metaaltijden, de Romeinse tijd, de vroege middeleeuwen en de volle middeleeuwen. Het potentieel op de aanwezigheid van een steentijd artefactensite dient wel genuanceerd te worden. Door de vele (historische) bodemingrepen die binnen het onderzoeksgebied plaatsgevonden hebben sinds de late middeleeuwen, in het kader van bebouwing en weginfrastructuur, wordt de kans eerder klein geacht dat een goed bewaarde steentijd artefactensite aanwezig is binnen het onderzoeksgebied.

Het archeologisch potentieel van het terrein en de bedreiging van het bodemarchief die uitgaat van de geplande werken binnen het onderzoeksgebied, maken dat bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig geacht wordt. Geofysisch onderzoek is daarvoor niet aangewezen, omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat nagenoeg het volledige terrein verhard is. Landschappelijk booronderzoek kan de bewaringstoestand van de bodem bijkomend helpen in te schatten. We verwachten echter dat de vaststellingen uit een landschappelijk bodemonderzoek moeilijk te interpreteren zullen zijn, omwille van het gebrek aan ruimtelijk inzicht. Indien verstoringen vastgesteld worden, verwachten we dat de onderzoekstechniek te weinig informatie kan aanleveren om te interpreteren of dit ook betekent dat geen relevante archeologische resten meer aanwezig kunnen zijn binnen het onderzoeksgebied.

Daarom lijkt het efficiënter om meteen over te gaan tot een proefputtenonderzoek. De onderzoeksmethode is geschikt omdat een site met complexe verticale stratigrafie verwacht wordt. De uitvoering van een proefputtenonderzoek laat toe inzicht te krijgen in de aanwezige stratigrafie binnen het onderzoeksgebied, de vaststelling van eventuele resten van de historische voorloper van het huidige wegtracé, de aanwezigheid van eventuele resten van de historische bebouwing die te zien is op historische kaarten en de impact van bodemingrepen die in het verleden plaatsgevonden hebben op de bewaring van het aanwezige bodemarchief.

Bijkomend archeologisch vooronderzoek in functie van steentijd artefactensites kent een te beperkt potentieel op kennisvermeerdering. Aan de hand van het uitgevoerde bureauonderzoek werd vastgesteld dat heel wat historische bodemingrepen binnen het onderzoeksgebied hebben plaatsgevonden. Daaruit volgt dat het potentieel op een goed bewaarde steentijd artefactensite laag is.

Na elke nieuwe stap in het archeologisch vooronderzoek dient telkens opnieuw de afweging gemaakt te worden of bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is en welke onderzoeksmethodes hiervoor het meest aangewezen zijn.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Er is voornamelijk een verwachting naar resten gerelateerd aan het historische wegtracé dat binnen het onderzoeksgebied te situeren is, evenals resten van historische bebouwing die volgens historische kaarten eveneens binnen het onderzoeksgebied te situeren is. Een evaluatie van de impact van de geplande werken geeft aan dat de geplande werken een duidelijke bedreiging voor het bodemarchief binnen het onderzoeksgebied betekenen. Naast resten gerelateerd aan de laatmiddeleeuwse stadsuitbreiding en resten van bebouwing en weginfrastructuur uit de nieuwe en de nieuwste tijd, zijn mogelijk ook oudere archeologische resten binnen het onderzoeksgebied te situeren.

De gunstige landschappelijke ligging van het terrein maakt dat er ook rekening gehouden moet worden met de mogelijke aanwezigheid van steentijd artefactensites en van archeologische sporen en vondsten uit de metaaltijden, de Romeinse tijd, de vroege middeleeuwen en de volle middeleeuwen. Het potentieel op de aanwezigheid van een steentijd artefactensite dient wel genuanceerd te worden. Door de vele (historische) bodemingrepen die binnen het onderzoeksgebied plaatsgevonden hebben sinds de late middeleeuwen, in het kader van bebouwing en weginfrastructuur, wordt de kans klein geacht dat een goed bewaarde steentijd artefactensite aanwezig is binnen het onderzoeksgebied.

Het archeologisch potentieel van het terrein en de bedreiging van het bodemarchief die uitgaat van de geplande werken binnen het onderzoeksgebied, maken dat bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig geacht wordt.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Bruggeman, J./N. Reyns, 2010: *Archeologisch vooronderzoek Lier – Jezuïetenkerk*, Bornem (Rapporten All-Archeo bvba 003).

Goolaerts, S./K. Beerten, 2006: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 16 Lier*, Leuven.

Lefere, M./L. Van Ransbeeck, in voorbereiding: *Archeologische opgraving Lier Sionsplein (prov. Antwerpen). Basisrapport*, Ingelmunster.

Mestdagh, B./B. Acke, 2011: *Archeologische prospectie Sionsplein Lier (prov. Antwerpen). Basisrapport december 2011*, Ingelmunster (Afdeling Archeologie Rapport 2011/16).

Van Celst, M./L. Dierckx/J. Bruggeman, 2013: *Erfgoedrapport Lier – Site Sion. Sionsplein 23*, Bornem (Rapporten All-Archeo bvba 165).

Van den Broeck, A., 1990: *Clausgummaermolen (Sionsmolen, Cuytmolen)*, in: K. Breugelmans/L. Ceulemans, *et al.* (eds), *Historische stedenatlas van België. Lier*, Brussel, 82.

4.2 Websites

Cartesius (2018)
<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2018)
<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2018)
<http://dov.vlaanderen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2018)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

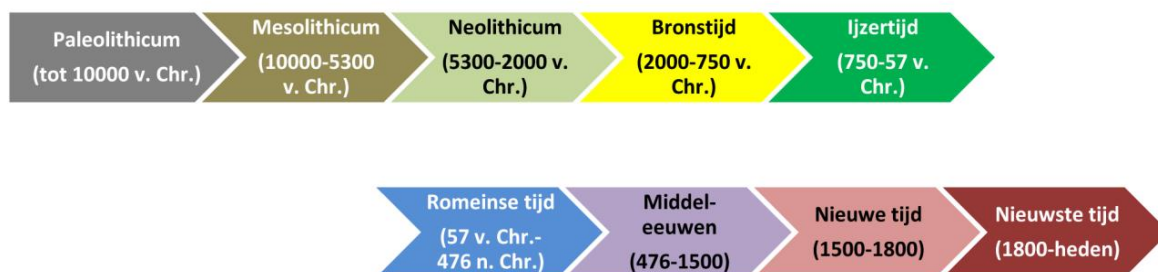
Geopunt Vlaanderen (2018)
<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2018)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2018)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

5.2 Plannenlijst

Plannenlijst bureauonderzoek: projectcode 2018F274

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
P1	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	13/07/2018
P2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	11/07/2018
P3	Verstoringskaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	12/07/2018
P4	Bouwplan	Grondplan wegeniswerken	1:25	Digitaal	26/06/2018
P5	Bouwplan	Grondplan rioleringswerken	1:25	Digitaal	26/06/2018
P6	Bouwplan	Typedwarsprofielen	1:50	Digitaal	26/06/2018
P7	Hoogtemodel	Digitaal hoogtemodel terrein en omgeving	1:1	Digitaal	11/07/2018
P8	Hydrografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	11/07/2018
P9	Doorsnede	Terreinverloop	1:1	Digitaal	12/07/2018
P10	Tertiaire geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	11/07/2018
P11	Quartairgeologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	12/07/2018
P12	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	11/07/2018
P13	Bodemgebruikskaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	11/07/2018
P14	Historische kaart	Plan van Lier door Jacob van Deventer	1:1	Digitaal	12/07/2018
P15	Historische kaart	Plan van Lier door Joannes Blaeu	1:1	Digitaal	13/07/2018
P16	Historische kaart	Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden	1:1	Digitaal	12/07/2018
P17	Historische kaart	Primitief kadaster	1:1	Digitaal	12/07/2018
P18	Historische kaart	Atlas cadastral parcellaire de la Belgique	1:1	Digitaal	12/07/2018
P19	Topografische kaart	1903	1:1	Digitaal	12/07/2018
P20	Overzichtskaart vastgestelde archeologische zones	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	12/07/2018
P21	CAI-kaart	CAI vondstlocaties	1:1	Digitaal	13/07/2018

5.3 Fotolijst

Fotolijst bureauonderzoek: projectcode 2018F274

ID	Type	Onderwerp	Vervaardiging	Datum
F1	Luchtfoto	Toestand terrein 2017	Digitaal	11/07/2018
F2	Luchtfoto	Toestand terrein 1971	Digitaal	12/07/2018
F3	Luchtfoto	Toestand terrein 1979-1990	Digitaal	12/07/2018